HUMANISTIČKE STUDIJE

3|2017

Univerzitet
Donja Gorica

ČASOPIS
HUMANISTIČKE STUDIJE

Glavni i odgovorni urednik:
Dragan K. Vukčević

Urednica broja „O Evropi”:
Ljubinka Trgovčević Mitrović

Redakcija:
1. Đorđije Borozan (Podgorica);
2. Radule Knežević (Zagreb);
3. Ilija Vujačić (Beograd);
4. Dragica Vujadinović (Beograd);
5. Milan Podunavac (Podgorica);
6. Cirila Toplak (Ljubljana);
7. Mirjana Maleska (Skoplje);
8. Asim Mujkić (Sarajevo).

Savjet:
1. John Keane (Sidney);
2. Nenad Dimitrijević (Beograd);
3. Čedomir Čupić (Beograd);
4. Olga Breskaja (Vilnius);
5. Ana Krasteva (Sofija, Lyon);
6. Panos Ljoveras (Solun);
7. Đuro Šušnjić (Beograd);
8. Radovan Vukadinović (Zagreb);
9. Tonko Maroević (Zagreb);
10. Viljam Smirnov (Moskva);
11. Rudi Rizman (Ljubljana);
12. Alpar Lošanc (Novi Sad);
13. Vesna Kilibarda (Podgorica);
14. Stefano Bianchini (Bologna);
15. Lidija Basta Fleiner (Freiburg);
16. Hans-Georg Ziebertz (Würzburg);
17. Ratko Božović (Beograd).

Sekretar: Nikola Zečević

Dizajn: Mile Grozdanić

Priprema za štampu: Bojan R. Popović
Medeon, Podgorica

Lektura i korektura: Valentina Knežević

Izdavač: HS, UDG

Podgorica,
2017.

3|2017

SADRŽAJ

DRAGAN VUKČEVIĆ Uvodna riječ
glavnog i odgovornog urednika /5/

DIO I TEMA BROJA: O EVROPI
MILAN PODUNAVAC Politička ideja Evrope /9/
GORAN GRETIĆ Kriza ideje ujedinjenja Europe /27/
ASIM MUJKIĆ Europa i Zapadni Balkan u populističkom ruhu /45/
TIHOMIR CIPEK Rusija i Europska unija. Što je ostalo od partnerstva? /61/
ILIJA VUJAČIĆ Kontekstualnost ustavnog patriotizma
— crnogorska perspektiva /77/
NATAŠA JOVANOVIĆ Šta je novo u savremenom evropskom
orijentalizmu? Jedan teorijski ekskurs o (pre)naglašavanju
nasleđa Ibn Halduna u savremenoj socijalnoj misli /97/
RADOSLAV RASPOPOVIĆ Promjene u definisanju
spoljnopolitičkih zadataka crnogorske diplomatije u drugoj
polovini XIX i na početku XX vijeka /115/
BORO VUČINIĆ Balkanski aspekt migracione krize u Evropi /139/

DIO II STUDIJE
LIDIJA ČEHULIĆ VUKADINOVIĆ Međunarodne
organizacije u suvremenim međunarodnim odnosima /163/
FILIP IVANOVIĆ Nevidljiva ljepota i njene vidljive
predstave: Estetika Dionisija Areopagita /177/
PREDRAG ZENOVIĆ The Normative Flaws of Liberal Culturalism /191/

DIO III RECENZIJE
RADULE KNEŽEVIĆ *Suvremena politička teorija*, Crnogorska
akademija nauka i umjetnosti, Podgorica, 2017. (Milan Podunavac) /221/
ĐORĐIJE BOROZAN *Crnogorske dinastije: Vojislavljevići, Balšići,
Crnojevići*, CID, Podgorica, 2017. (Ilija Vujačić) /225/
O identitetu, Crnogorska akademija nauka i
umjetnosti, 2015. (Nikola Zečević) /233/
ILIJA VUJAČIĆ *Saznanje i* politika, Nacionalna zajednica Crnogoraca
Hrvatske / Disput, Zagreb, 2014. (Predrag Zenović) /239/

DIO IV IN MEMORIAM
Prof. dr Lidija Čehulić Vukadinović (1966–2017) (Nikoleta Đukanović) /245/

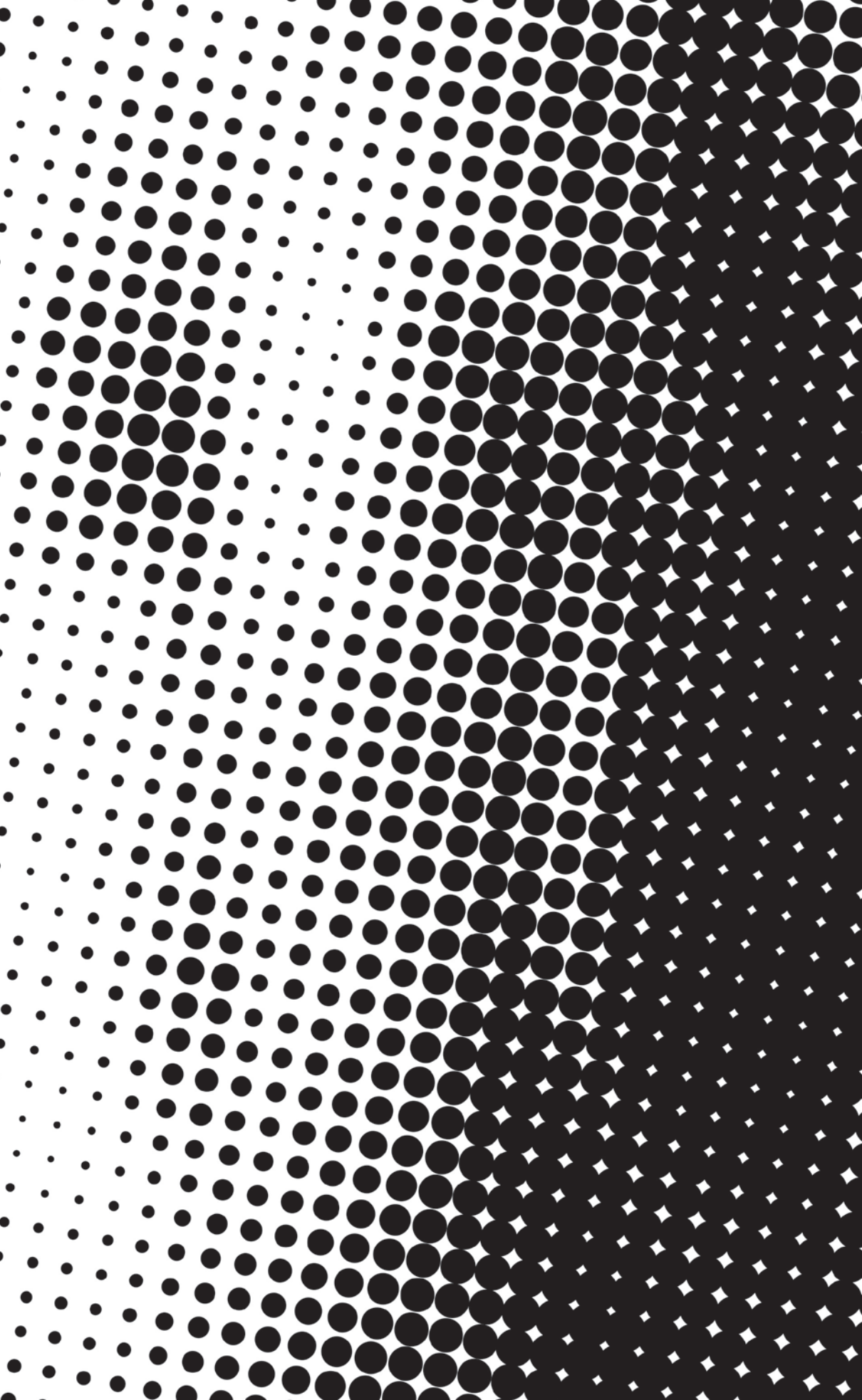

Boro Vučinić*

UDK 314.723:061.1 EU(497)

Balkanski aspekt migracione krize u Evropi

Poseban izazov za Evropsku uniju predstavljao je priliv ogromnog broja izbjeglica koje su dolazile raznim pravcima, posebno tzv. „Balkanskom rutom" iz Turske, preko Balkana do zapadne Evrope. Najveći dio njih dolazio je iz Sirije, Libije, Iraka, Avganistana i drugih ratom zahvaćenih područja. Potrebno je naglasiti da je i prije ovog talasa migranata u Evropi već postojalo rasprostranjeno mišljenje da „pretjerana imigracija", uključujući i one iz jedne države članice EU u drugu (unutrašnje migracije), predstavlja ključni problem lokalnih ekonomija, odnosno svojevrstan vid „preotimanja" poslova od lokalnog stanovništva. Razjedinjenost i nespremnost bile su osnovne karakteristike odgovora Evropske unije u odnosu na migrantsku krizu. U biti, teško je i govoriti o „evropskom odgovoru", s obzirom na činjenicu, da su države povlačile jednostrane akte i djelovale individualno, pretvarajući EU u debatni klub, koji dokazano nije bio u stanju da blagovremeno donosi rezolutne i jasne političke odluke, a kamoli da ih uspješno implementira u praksi.

Nepodijeljeno je stanovište istraživača da je fenomen migracija stanovništva star gotovo koliko i civilizacija. Stoga je migracija stanovništva iz nerazvijenih zemalja prema bogatijim državama oduvijek u kontinuitetu postojala, a na obim i intenzitet su najviše uticali ratni sukobi i velike ekonomske krize.

Brojni istoričari i istraživači, gotovo bez razlike, slažu se da su stari Sloveni proces naseljavanja Balkanskog poluostrva započeli upadima na teritoriju Vizantije, još u šestom vijeku nove ere, naseljavajući lijevu obalu Dunava. Migracioni proces se okončao polovinom sedmog vijeka, trajnim naseljavanjem njihovih plemena na Balkanskom poluostrvu, s tim što je pozicioniranje pojedinih slovenskih plemenskih skupina potrajalo još čitava dva vijeka i okončalo se tek krajem osmog i početkom devetog vijeka, stvaranjem prvih slovenskih država na Balkanu.

Veliki migracioni talasi, tokom prošlog vijeka, prije svega nastali su kao rezultat teških ratnih sukoba, koje su dominantno proizveli Prvi i Drugi svjetski rat.

Međunarodna zajednica se prvi put ozbiljno suočila sa problemom izbjeglica poslije Prvog svjetskog rata, kada se kao posljedica ratnih

* Autor je dr. sc međunarodnih odnosa i diplomatije, predavač na Humanističkim studijama UDG, ambasador Crne Gore u Republici Hrvatskoj, e-mail: boro.vucinic01@gmail.com

razaranja i revolucionarnih događanja, veliki broj izbjeglica, nošen ratnom stihijom, našao izvan granica svojih država.

Ono što ključno razlikuje situaciju od prije gotovo jednog vijeka i danas u vezi sa velikim talasom migracija, jeste činjenica da se u to vrijeme pred migrante postavljao nedvosmislen zahtjev za asimilacijom.

Teorijski i pravni kontekst

Težnja Ujedinjenih nacija da pitanje prava izbjeglica bude uređeno na multilateralnoj osnovi, rezultiralo je Konferencijom UN u Ženevi 1951. godine, na kojoj je usvojena Konvencija o statusu izbjeglica. Usvajanjem ove Konvencije i pored toga što je ista imala ograničeni domet, napravljen je veliki iskorak u osiguravanju prava izbjeglih lica, jer se ona odnosila isključivo na lica koja su taj status stekla prije Konferencije u Ženevi. Nadležnost ovog dokumenta je kasnije 1967. godine vremenski proširena, potpisivanjem dodatnog protokola, kojim se međunarodnim propisima garantuju istovjetna prava svim izbjeglicama, a što se odnosilo i na sva buduća lica sa takvim statusom.[1]

U skladu sa tim dokumentom, Međunarodna organizacija za migracije (IOM) je postala glavna međuvladina organizacija u svijetu, koja radi u bliskoj saradnji sa vladinim, međuvladinim i drugim društvenim organizacijama i institucijama u oblasti migracija. Inicijalno je konstituisana 1951. godine, kao Međuvladin komitet za evropske migracije (ICEM) sa ciljem da pomogne u raseljavanju velikog broja izbjeglica nakon Drugog svjetskog rata. Više puta je mijenjala ime, da bi sadašnji naziv dobila 1980. godine. IOM trenutno, s obzirom na to da se taj broj mijenja, u svom sastavu ima 122 države članice, 19 sa statusom posmatrača i otvorene kancelarije u preko 100 zemalja svijeta.[2]

U strateškom smislu, moglo bi se kazati da, ne samo sadržajno, već i metodološki, migracije se smatraju najobuhvatnijom pojavom kretanja stanovništva. Dramatičan porast broja migranata i prateći problemi koji se javljaju, uslovili su da su migracije, kao stalan proces kretanja stanovništva, dospjele u samu srž globalnog političkog i humanitarnog interesovanja.

---

[1] Konvencija o statusu izbjeglica sa Završnim aktom Konferencije opunomoćenika Ujedinjenih nacija o statusu izbjeglica i lica bez državljanstva (apatrida), sa prilozima, sačinjena je u Ženevi 28. jula 1951. godine. Konferencija opunomoćenika sazvana je rezolucijom 429 (V) Generalne skupštine Ujedinjenih nacija od 14. decembra 1950. godine, kako bi se završila redakcija i potpisala Konvencija o statusu izbjeglica. Stupila je na snagu 22. aprila 1954. godine, u skladu sa članom 43 (Službeni list FNRJ — Međunarodni ugovori, br. 7/60), http://www.unhcr.rs/media/1951RefugeeConventionSer.pdf, 6. 09. 2017, str. 1.

[2] Međunarodna organizacija za migracije (*International Organisation for Migration*, IOM) je međunarodna humanitarna organizacija koja se bavi svim aspektima migracija, dostupno: http://www.mvp.gov.me/rubrike/multilateralni-odnosi/Crna-Gora-i-UN/Crna_Gora_i_Medunarodna_organizacija_za_migracije, 25. 08. 2017.

Jedan od najvećih bezbjednosnih izazova današnjice, izvjesno, predstavlja nekontrolisano kretanje migranata, koje je uzrokovalo globalnu migracionu krizu, u istoriji do sada nezabilježenu. Danas su skoro sve zemlje svijeta suočene sa problemom međunarodnih migracija, bilo da je riječ o zemljama porijekla, tranzita ili zemljama krajnje destinacije migranata.

To u potpunosti podupire osnovanost tvrdnje da se migracije smatraju jednim od najznačajnijih pitanja današnjice, posebno ako se ima u vidu činjenica da je danas, mnogo više nego u bilo kojem periodu ljudske istorije, stanovništvo izloženo sve većim regionalnim pa i globalnim pomjeranjima. Stoga se migracije, ne samo sadržajno, već i metodološki (u smislu njihovog praćenja), smatraju najobuhvatnijom varijabilom kretanja stanovništva. Povećanje broja migranata, kao i problemi koji se s tim u vezi javljaju, uslovili su da se migracije, kao stalan proces kretanja stanovništva, nalaze u središtu političkog interesovanja velikog broja država. Gotovo sve zemlje, bez izuzetka, suočene su sa problemom međunarodnih migracija, bilo kao zemlje porijekla, tranzita ili, pak kao zemlje krajnjeg odredišta migranata. Sa druge strane, sve više se dolazi do spoznaje da su migracije neizbježna komponenta ekonomskog i socijalnog života i razvoja svake države, te da međunarodnopravno regulisanje migracija na organizovan način može biti od koristi za društvo u cjelini.[3]

Razlozi zbog kojih se ljudi opredjeljuju za promjenu mjesta življenja su kompleksni i podložni čestim promjenama. Zbog toga je klasifikacija migracija veoma složena oblast, kako za pravne eksperte, tako i za bezbjednosne analitičare. Ipak, danas postoji međunarodnopravna regulativa kojom je uređena ova oblast i koja daje određeni stepen prava licima sa statusom migranta. Migracije se, uz oblast azila, nalaze u posebnom fokusu Evropske unije. Iz tog razloga, ali i u cilju čuvanja sopstvenog javnog poretka, svaka država kandidat za članstvo u EU, mora obezbijediti usklađenost svog normativnog pravnog okvira sa komunitarnim pravom u ovoj oblasti, kao i njegovu punu implementaciju. Oblast migracija podrazumijeva širok dijapazon podoblasti, kao što su: legalne migracije, sprječavanje ilegalnih migracija, readmisija, postupanje sa strancima itd. Jedno od osnovnih načela Evropske unije ogleda se u pravu na slobodno kretanje ljudi i slobodan promet kapitala i usluga. Šengenski sporazum je osnovni akt u oblasti izgradnje i očuvanja spoljnih granica Evropske unije. Njegov cilj je ukidanje kontrole na unutrašnjim granicama i obezbjeđenje slobode kretanja građana Evropske unije.[4]

Rastući demografski trendovi u pojedinim djelovima svijeta, posljedice ekonomske krize na globalnom nivou, narastanje i zaoštravanje konflikata na različitim geo-političkim lokacijama i prostorima,

---

[3] Strategija za integrisano upravljanje migracijama u Crnoj Gori za period 2017–2020 godina sa Akcionim planom za implementaciju strategije za 2017 godinu, MUP Crne Gore, Podgorica, 2016, str. 3.

[4] Ibid, str 5.

kao i stalne ambicije za dosezanjem boljeg životnog standarda i socijalne sigurnosti, još uvijek opterećuju veliki dio svjetske populacije koja i dalje migrira ka sigurnijim ili, pak ekonomski perspektivnijim destinacijama. U ponekad prilično nedefinisanoj migratornoj masi, teško je uočiti sve aspekte ili razloge migratornih kretanja, pa se i pažljivi analitičari u svojim analizama koriste odrednicom da nije moguće iscrpiti sve oblike migratornih kretanja ili, pak utvrditi jedinstvene karakteristike pojedinih migratornih grupa. Česti pratioci migracija na globalnom nivou jesu terorizam i organizovani kriminal koji, zloupotrebljavajući težak položaj migranata, koriste situaciju da ostvare svoje kriminogene ciljeve i steknu nelegalni profit, zasnovan na očajničkom pokušaju migranata da se domognu bolje i sigurnije destinacije.[5]

Izbjeglička i migranatska kriza predstavljaju ogroman izazov. To zahtijeva od Ujedinjenih nacija i drugih međunarodnih organizacija punu podršku međunarodnom humanitarnom pravu, kako bi se migrantima pružila neophodna zaštita i pomoć. Kriza dijeli Evropu, podstiče islamofobiju, proizvodi ksenofobične stavove i podriva temeljne evropske vrijednosti.[6]

Kao posebno značajan oblik kretanja stanovništva, nužno treba definisati ilegalne migracije. Suština stvari kod ovog pojavnog oblika sadrži se u činjenici da država nije dala pravo migrantu da boravi na njenoj teritoriji, ali to istovremeno i ne podrazumijeva da je navedeno lice učinilo neko klasično krivično djelo, te da je riječ o kriminalcu, zato se prema tim licima, shodno čl. 14 Opšte deklaracije o ljudskim pravima ne bi trebao imati ograničavajući pristup.[7]

U duhu proklamovanih stavova Deklaracije je i izjava evropskog komesara za migracije Dimitrisa Avramopulosa, koji kaže da „moramo zaštiti one kojima je pomoć potrebna, ali moramo i vratiti one koji nemaju pravo ostati u Evropskoj Uniji, a pri tom u potpunosti poštovati temeljna prava i načelo zabrane prisilnog vraćanja", saopštavajući da će „Evropska komisija preduzeti korake ka boljem upravljanju migrantskom krizom, a članice EU treba to i da ostvare".[8]

Devedesetih godina prošlog vijeka, upravo su izbjeglice sa teritorije bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, ali i iz

---

5 Ibid, str. 42.

6 David L. Phillips, Director, Program on Peace-building and Rights Institute for the Study of Human Rights Columbia University, *Balkan Human Corridor,* June 2016, pg. 1.

7 *Opštu deklaraciju o ljudskim pravima* je usvojila i proglasila Generalna skupština UN Rezolucijom 217 A (III) od 10. decembra 1948. godine, http://www.unhcr.rs/media/Opsta%20deklaracija%20o%20ljudskim%20pravima%20(1948).pdf, 5. 09. 2017, str. 2.

8 Izjava Dimitrisa Avramopulosa, povjerenika za migracije, unutrašnje poslove i građanstvo u EU, data prilikom predstavljanja ažuriranog *Akcionog plana EU o vraćanju izbjeglica i preporuke državama članicama za efikasnije postupke vraćanja*, Brisel, 2. 03. 2017, i 25.01. 2016, https://www.blic.rs/vesti/svet/evropski-komesar-za-migracije-sengenski-sporazum-nije-ugrozen/gxnp87k.

drugih kriznih područja u svijetu, pokrenule proces međunarodnih migracija, koji je posljednjih godina kulminirao i postao dramatično aktuelan.[9]

Talas migranata koji je zahvatio Evropu u zadnjih nekoliko godina, počev još od Arapskog proljeća, prema mnogim analitičarima je pokazatelj ne samo neefikasne migracione politike Evropske unije, već je na određeni način generalno relativizovao njenu ukupnu funkcionalnost. Ovakva ocjena nažalost stoji i pored činjenice što je EU u maju 2015. donijela Evropski migracioni program, sa Akcionim planom od 36 mjera, u kojem je održiva i humana politika vraćanja, presudni elemenat sveobuhvatnog pristupa migracijama i ukupno smanjenju ilegalnih migracija u Evropi.[10]

Vjekovima je Zapadni Balkan bio mjesto odakle su kretale migracije ka Evropi, kao i tranzitni put za migrante prema Evropi, koji su dolazili iz drugih djelova svijeta. Migraciona kriza 2015–16 trasirala je Balkanski migracioni put za veliki broj izbjeglica da koriste ovu rutu na njihovom putu prema zapadnoj Evropi. Pojedinačno, zemlje Evropske unije, kao i njene institucije pokazale su slabost, a često i kontradiktornost u odgovoru na krizu. Sve je to imalo negativnog uticaja na balkanske narode i stvorilo percepciju o EU drugačiju od ranije koja je bila pozitivna. U simboličkoj ravni migraciona kriza je otkrila krhke odnose između Evropske unije i zemalja Zapadnog Balkana. Što znači da bi u budućnosti politika EU trebalo da se fokusira na razvijanje Strategije integrisanog upravljanja spoljnim granicama i migracijama, kako bi spriječila one zemlje koje su to činile, da vraćaju migrante sa svojih granica.[11]

Kada se pri tom, dodatno uzmu u obzir, danas sasvim očigledno nefunkcionalna nastojanja Evropske unije da definiše zajedničku migracionu politiku, problematika migracionih kretanja u Evropi sve češće poprima ksenofobične sadržaje. Po mnogim mišljenjima Evropska unija, još uvijek nije postigla saglasnost oko osnovnih pitanja u vezi sa izazovima nekontrolisanih migracija i svoje djelovanje u migracionoj krizi je uglavnom zadržala na nivou kriznog menadžmenta. Razjedinjenost i nespremnost bile su osnovne karakteristike odgovora EU u odnosu na migrantsku krizu. Zapravo, teško je uopšte i govoriti o „evropskom odgovoru", s obzirom na to da su države povlačile jednostrane akte i djelovale sebično, pretvarajući Evropsku

---

[9] U vezi sa prinudnim migracijama i interno raseljenim licima, može se pogledati: Cohen, Roberta and Deng, M. Francis: Masses in Flight — The Global Crisis of Internal Displacement, Brookings Institution Press, Washington D. C., 1998, p. 15–186.

[10] https://ec.europa.eu/antitrafficking/sites/antitrafficking/files/communication_on_the_european_agenda_on_migration_en.pdf, European Commission, Brussels, 25. 08. 2017,

[11] E. Cocco, Facoltà di Scienze della Comunicazione, Università degli Studi di Teramo, Campus Coste S. Agostino, Teramo, Italy, *Where is the European frontier? The Balkan migration crisis and its impact on relations between the EU and the Western Balkans,* December 2017, p. 293.

uniju u debatni klub, koji nije bio u stanju da blagovremeno donosi rezolutne i jasne odluke, a kamoli da ih u praksi do kraja implementira. Ovakva situacija posebno je pogodovala desničarskim krugovima, koji su jačali na talasu anti-migracione retorike. Naporedo sa takvim stavovima su pokazane neskrivene slabosti i nemoć, kada je riječ o postizanju konsenzusa o značajnim pitanjima, kao što su zajednička i sveobuhvatna migraciona politika. Velika imigracija i krhki ekonomski oporavak Evrope ozbiljno je doveo u pitanje, kako je već rečeno, i primjenu Šengenskog sporazuma i otvorenih granica unutar Evropske unije (granica RH i Slovenije, Slovenije i Austrije, granica sa Mađarskom...). Podizanje zidova na granicama evropskih država i suspenzija Šengenskog sporazuma, su pojave koje podrivaju proklamovana načela, kao što su multikulturalizam i sloboda kretanja ljudi, robe i ideja, na kojima počivaju evropske integracije. U tom pogledu region jugoistočne Evrope je posebno izložen, iz razloga što se nalazi na jednoj od najfrekventnijih migracionih ruta u Evropi. Stoga, ovaj region i predstavlja tranzitno čvorište za krijumčarenje, trgovinu ljudima i generalno ilegalne migracije, što dodatno zahtijeva oprez nadležnih organa prilikom klasifikacije određenih kategorija migranata i samim tim, poštovanja međunarodnih i unutrašnjih standarda u pogledu njihovih zagarantovanih prava. Navedeni problem nije samo pravni, već naravno i politički, ekonomski i socijalni, što je dodatno otežalo njegovo rješavanje.[12]

Primarni migracioni putevi prema Evropi

Nesporna je činjenica da najveći broj izbjeglica i migranata novog talasa ulazi u EU preko tri primarne rute: centralnom mediteranskom iz sjeverne Afrike prema Italiji, zatim istočnom mediteranskom — balkanskom rutom iz Turske prema Grčkoj, Bugarskoj i Kipru i zapadnom mediteranskom iz sjeverne Afrike prema Španiji.

Turska je jedan od najvećih i najznačajnijih tranzitnih koridora, sa procijenjenim brojem migranata većim od 2,8 miliona u 2010. godini, što je pozicionira na drugo mjesto u svijetu, odmah poslije Meksika, koji je nesumnjivo najveća tranzitna država, sa više od 12 miliona migranata u pomenutoj 2010. godini[13] (izborno obećanje američkog predsjednika Trampa, koji je kasnije i naredio gradnju zida na američko-meksičkoj granici, sa ciljem da zaustavi priliv ilegalnih migranata iz Južne Amerike u SAD).

---

[12] Veljko Blagojević i Slobodan Milosavljević, „Političko-pravni okvir savremenih migracija u Jugoistočnoj Evropi", Ministarstvo odbrane Republike Srbije, Institut za strategijska istraživanja, http://www.odbrana.mod.gov.rs/odbrana-stari/vojni_casopisi/arhiva/VD_2016–3/68–2016–3-06-Blagojevic.pdf, 7. 09. 2017, vidi str. 75–77.

[13] *World Migration Report 2013*, *Migrant Well-being and Development*, Geneva, 2013, p. 62.

Mapa 1: Primarna migraciona ruta preko zapadnog Balkana, oktobar 2015 — mart 2016.[*]

[*] Migration to Europe through the Western Balkans, Serbia & the Former Yugoslav Republic of Macedonia, Report, Humanitarian Aid and Civil Protection — Reach, December 2015 — May 2016, p. 7.

Tokom 2015. godine dogodilo se dramatično povećanje broja ilegalnih prelazaka u Evropsku uniju. Dok je u 2012. godini bilo 72.500 ilegalnih prelazaka, a u 2014. godini 283.500, taj broj je eksplodirao na 1,8 miliona prelazaka u 2015, izvještava FRONTEKS mreža za analizu rizika. Prema podacima UNHCR-a, većina ovih prelazaka, od oko jednog miliona, odvijala se istočnom rutom, od Turske prema Grčkoj, preko Sredozemnog, a posebno preko Egejskog mora.[14] Time je Turska postala glavno migraciono čvorište za tranzit ljudstva u Zapadnu Evropu, pa se stoga može zaključiti da je igrala ključnu ulogu u upravljanju novim migracionim tokovima koji su zapljusnuli Balkan.

Glavni izbjeglički koridori su tokom prethodnih par godina, najvećim dijelom se kretali od Turske, Grčke i Makedonije, preko Srbije do Mađarske i dalje u države Evropske unije i Skandinavije. Mađarska je u julu 2015. godine počela sa izgradnjom zida na granici sa Srbijom i time djelimično zaustavila priliv migranata, koji su nakon toga promijenili rutu kretanja i usmjerili se prema Hrvatskoj i Sloveniji. To je primoralo organe Evropske unije da se uključe u rješavanje mogućih međudržavnih sporova koje je izazvala migraciona kriza, pozivanjem na regionalnu saradnju i poštovanje prava izbjeglica. S obzirom na to da je političko-bezbjednosna situacija u regionu Zapadnog Balkana i dalje opterećena nacionalnim i vjerskim antagonizmima, nedovoljnim ekonomskim razvojem i još uvijek trajućim posljedicama nasilnog raspada bivše SFRJ, ovakvi migracioni talasi

[14] Vidjeti fusnotu 6, Dimitris Keridis, *The surge of migrants and refugees: cause, origins, anddata*, pg. 4

Tabela 1: Istočna, odnosno Zapadno balkanska ruta, broj ilegalnih prelazaka po godinama:

Godina	*Broj ilegalnih prelazaka*
2015	764 038
2014	43 360
2013	19 950
2012	6 390

Izvor: *WB–RAN data,* 10. 08. 2016. — Podaci FRONTEKSA za Zapadni Balkan (Western Balkans Quarterly, Quarter 2 april-June 2016, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/WB_Q2_2016.pdf, p. 5.)

ni na koji način nijesu doprinijeli stabilizaciji prilika u regionu, već naprotiv, učinili ga dodatno nestabilnim.[15]

Već u 2016. u odnosu na 2015. godinu, prema podacima UNHCR-a, broj izbjeglica koje dolaze u Evropu, koristeći istočnu — zapadnobalkansku rutu, značajno se smanjio.

Implementacija postignutog Sporazuma između Turske i Evropske unije, marta 2016. godine je dovela do službenog zatvaranja Zapadnobalkanske migracione rute i prouzrokovala dramatično smanjenje migracionih prolazaka kroz ovaj region. Sa druge strane, brojne informacije govore o tome da je između marta i maja te iste godine, jedan broj njih nastavio da se kreće, opasnijim alternativnim migrantskim rutama. Dok je zatvaranje Zapadnobalkanske migracione rute rezultiralo sveukupnim smanjenjem broja novih dolazaka migranata, to ipak nije zaustavilo sveukupne migracije prema Evropi, naprotiv, ostavilo je one koji putuju da budu izloženi još većim rizicima. Analize su pokazale da ljudi napuštaju svoju zemlju porijekla da bi se sklonili od aktuelnih sukoba, nasilja i nesigurnosti koji se tamo dešavaju i putuju u Evropu u potrazi za sigurnošću i novim životnim mogućnostima... Grupe koje su dolazile preko teritorije Zapadnog Balkana, sastojale su se od velikog broja visoko ranjivih pojedinaca, posebno maloljetnika bez pratnje, koji su, kako se navodi, bili zastupljeni u 18% slučajeva svih ispitanih grupa. Štaviše, analize pokazuju da su grupe migranata koje putuju postale sve ranjivije... Zatvaranje granica i neusklađena migraciona politika među zemljama na Zapadnom Balkanu dodatno je povećala ugroženost ljudi u tranzitu. Migranti koji nastavljaju da putuju, uprkos novim ograničenjima, primorani su da koriste ilegalne rute, pojedinačno se izlažući povećanju nivoa ličnog rizika, koji uključuje trgovinu, eksploataciju i fizičko nasilje nad njima. Duž migracionih puteva kroz Grčku, Makedoniju i Srbiju, kao rezultat novih politika, ostalo je na stotine lica, suočenih sa neizvjesnom budućnošću, onemogućenih da krenu naprijed, ali

[15] Vidjeti fusnotu 12, str. 89–90.

ipak nespremnih i često nesposobnih da se vrate svojim kućama, bez adekvatne pomoći. Stoga je potrebna kontinuirana pomoć na nekoliko nivoa, kako bi se riješile humanitarne potrebe stanovništva pogođenog krizom, uključujući one koji se, već nalaze u putu ili, tek namjeravaju da krenu.[16]

Nakon zajedničke izjave EU i Turske o zatvaranju takozvane zapadnobalkanske rute, Centralni Mediteran je ponovo postao glavna ulazna izbjeglička putanja prema Evropi.

Kriza je pokazala da relativno male i slabo razvijene države regiona nijesu u prilici da bitno utiču na tokove migracione krize, već da su samo u situaciji da pokušaju stvoriti uslove za bezbjedan i dostojanstven boravak migrantima na njihovim teritorijama, tokom puta ka državama u kojima žele tražiti azil. U ovom kontekstu treba sagledati dvostruki proces migracija koji se odigravao na prostoru jugoistočne Evrope, gdje je pored tranzita, prisutna i višedecenijska ekonomska migracija stanovništva iz ovog regiona u razvijene države zapadne Evrope.[17]

Treba podsjetiti da je Njemačka bila predložila stvaranje liste zemalja u Evropi koje se smatraju bezbjednim, a koja bi uključivala i zapadnobalkanske zemlje, poput Albanije i Makedonije, što bi značilo da njihovim državljanima ne treba dozvoliti traženje azila u državama EU i koje bi izvjesno izgubile svaku šansu za članstvo u Evropskoj uniji, ako bi bile skinute sa te liste, jer bi to značilo da se u njima ne poštuju ljudska prava i doneseni zakoni. Talasi izbjeglica sigurno neće prestati, sve dok se ne zaustavi rat u Siriji i teror u Libiji, kazao je Junker 2015. godine u Strazburu.[18]

Više od 8 miliona izbjeglica pobjeglo je iz Sirije, počev od 2011. godine, tražeći sigurnost u Turskoj, Libanu, Jordanu, Iraku, Egiptu i šire. Nakon skoro sedam godina rata u Siriji, ranjivost izbjeglica i siromaštvo su u porastu, a uticaj na zajednice koje im pružaju utočište nastavlja da se povećava, dok sa druge strane finansiranje humanitarnog odgovora ne odgovara stvarnim potrebama izbjeglih lica. Trajna rješenja za izbjeglice iz Sirije zasnovana su na sveobuhvatnoj zaštiti i strateškim rješenjima koja imaju za cilj: I) podršku zemlji prijema i fleksibilnost lokalne zajednice; II) podizati samopouzdanje kod izbjeglica, uključujući i dostupnost usluga, mogućnosti za legalno zapošljavanje i izdržavanje; III) otvoriti mogućnost pristupa preseljenjem u treće zemlje i na druge komplementarne puteve, i; IV) planiranjem povratka izbjeglica u Siriju,

---

16 Vidjeti fusnotu 13, pg. 28.

17 Vidjeti: Joshua S. Goldstein and Jon C. Pevehouse: *International Relations — Tenth Edition 2013–2014 Update*, Pearson, New Jersey, USA, 2014, p. 368.

18 D. Blagojević, Beta, EurActiv. rs*, Balkanske zemlje neće ući u EU bez vladavine ljudskih prava,* 9. 09. 2015. http://www.euractiv.rs/eu-i-zapadni-balkan/9112-balkanske-zemlje-nee-ui-u-eu-bez-vladavine-ljudskih-prava

na dobrovoljnoj osnovi, kada se stvore uslovi za siguran, dostojanstven i održiv povratak.[19]

Glavni tok ilegalnih imigranata u južnu Evropu ide iz Libije preko Sicilijanskog kanala. Eksperti Ujedinjenih naroda su izračunali da je u prvih šesnaest godina ovog stoljeća u Sicilijanskom kanalu našlo smrt oko dvadeset hiljada ljudi. Beduini i drugi predstavnici libijskih plemena su italijanskom ministru unutrašnjih poslova Minittiju rekli da je za njih „dogovor pitanje krvi", a on im kao Kalabrez odgovorio da to potpuno prihvata. U samoj Kalabriji, upola manjoj od Hrvatske, 1991. ubijeno je više ljudi nego u cijeloj zaraćenoj Hrvatskoj. U kontekstu objašnjenja ove činjenice, treba se prisjetiti čuvene kalabreške Ndrangete, najopasnije od svih evropskih mafijaških organizacija.[20]

Države regiona u takvoj situaciji nastoje da se prilagode nastalim okolnostima masovnih migracionih procesa preko svojih teritorija, pri čemu se svaka rukovodi prevashodno političkim odlukama zasnovanim na nacionalnim interesima, u nedostatku šire, evropske migracione politike koja bi na sveobuhvatan način pokušala da riješi navedeni problem.

Uz sve to, region jugoistočne Evrope predstavlja i tranzitno čvorište za krijumčarenje, trgovinu ljudima i generalno ilegalne migracije.

Poput ostalih složenih društvenih fenomena, migraciona kretanja ljudi imaju raznovrsne uzroke i pojavne manifestacije i rezultiraju različitim posljedicama po same migrante, ali i u odnosu na brojne aspekte sociokulturnih ambijenata društava koje su napustili i onih u koje dolaze. Brojni teoretičari međunarodnih odnosa danas procjenjuju da će XXI vijek biti vijek migracija, a u prilog tome ističu činjenicu da je na njegovom početku bilo više migranata nego ikada do sada u istoriji, za razliku od XX vijeka, koji je većim dijelom bio determinisan interno raseljenim licima kao nosiocima migracionih procesa. Analizom migracionih kretanja, jasno se uočava činjenica da na globalnom nivou demografska struktura stanovništva i stopa ekonomskog razvoja predstavljaju najznačajnije migracione faktore. Budući da konflikti nastaju kao posljedica ekonomskih kriza, koje se često pretvaraju u političke, jasno je i da ekonomski faktori prerastaju u ključnu determinantu migracija.[21]

O tome su iznijeta veoma zanimljiva predviđanja Zbignjeva Bžežinskog, usmjerena ka bezbjednosno neuralgičnim područjima na prostoru Evroazije.[22]

Prema procjenama Evropske komisije danas je, kao posljedica nasilja ili prirodnih katastrofa, raseljeno više od 65 miliona ljudi.

---

[19] http://data2.unhcr.org/en/situations

[20] Vidjeti tekst analitičara Inoslava Beškera, objavljen u zagrebačkom Jutarnjem listu, pod naslovom *Rim se dogovorio s libijskim plemenima da zaustave izbjeglice*, objavljen 3. 04. 2017, str. 20.

[21] Vidjeti fusnotu 12, str. 79–81.

[22] Bžežinski, Z., *Velika šahovska tabla*, Romanov B. Luka i CID, Podgorica, 2001, vidjeti str. 117–142.

2016. godina je postala do sada najsmrtonosnija godina u svijetu, sa oko 5.400 poginulih ili nestalih migranta u nastojanju da pređu granicu (ostrvo Lampeduza...).[23]

U periodu do ljeta 2015. preovladavali su migranti koji su svoja ilegalna kretanja prema EU vezivali za pomorske migracijske puteve. Na fotografijama koje su se često mogle vidjeti, dominiraju jezive slike na kojima su prikazani prenatrpani brodovi sa izbjeglicama koje su se našle u nevolji pogođene teškom tragedijom, kao što je potapanje čamca na samoj obali, pomenutog italijanskog ostrva Lampeduza oktobra 2013, kada se utopilo više od 300 ljudi. Nešto kasnije, tokom ljeta 2015. godine, fokus ilegalnih migracija se naglo pomjerio prema balkanskoj ruti. Izvještaji iz medija slikovito su prikazali iscrpljene migrante kako hodaju niz željezničku prugu kroz Makedoniju i porodice izbjeglih lica koje čekaju po parkovima u Beogradu ili na željezničkoj stanici Keleti u Budimpešti. Tokom tog istog perioda nastale su brojne fotografije koje prikazuju migrante koji iscrpljeni u dugim redovima idu preko polja ili putuju u prenatrpanim vozovima kroz Hrvatsku i Sloveniju. Svakako da balkanska ruta nije novi fenomen. Ona ima dužu istoriju, obilježenu obimnim sukcesivnim i vidljivim transformacijama.[24] Stravični su i prizori na koje je sjećanje još uvijek svježe, o očajničkom pokušaju mladog Iračanina da, držeći se pet sati za podnožje autobusa, pređe srpsko-hrvatsku granicu i domogne se azila, ali nažalost u tome bude spriječen i u postupku readmisije po hitnoj proceduri je vraćen u Srbiju. Drugi užasan primjer koji upotpunjuje stradalničku sliku ovog napaćenog naroda predstavlja pogibija šestogodišnje izbjegle djevojčice iz Avganistana koju je voz usmrtio na pruzi između Hrvatske i Srbije.

Sličnu potresnu priču je preuzeo i zagrebački Globus (19. 01. 2018.) od Rojtersa u kojoj opisuje nadčovječanski napor tridesetosmogodišnjeg Gvinejca koji sa još petoricom svojih sunarodnika pokušava da pređe put koji su započeli prije tri godine, od Gvineje do smrtonosnog sniježnog prolaza u Alpima, slabo odjeveni na temperaturi ispod nule i pod stalnom prijetnjom da ih tokom prolaza kroz teško prohodne klance zatrpaju odroni kamenja. Ovo je samo jedna grupa od više stotina migranata koja je pokušala da pređe iz Italije u Francusku preko surovih planina, kako bi izbjegla graničnu kontrolu. Svoju zemlju su napustili jer u njoj nijesu imali posla niti budućnosti za

[23] Italijansko ostrvo Lampeduza se nalazi na 113 km 2 (70 milja) udaljenosti od afričkog kontinenta (Tunisa), preko kojeg su izbjeglice sa sjevera Afrike odlazile prema Italiji i dalje Evropi. Bilans poginulih-utopljenih na tom putu centralno-evropskom rutom je katastrofalan do sada.

[24] Beznec, Barbara; Speer, Marc; Stojić Mitrović, Marta, *Governing the Balkan Route: Macedonia, Serbia and the European Border Regime,* Beograd, 2016., str. 4.

njihovu djecu, jedan od njih koji ima troje, sada već dvogodišnjeg sina nije stigao ni da upozna.

Vlade Balkanskih zemalja su formalno uspostavile koridor, kao odgovor na *ad hoc* granične prolaze, zavisno od intenziteta tranzitnog kretanja migranata, sa jedne strane, a sa druge strane i kao snažnu podršku aktivistima, volonterima, medijima i političarima. No međutim, njihov odgovor je kasnije takođe morao biti obilježen zatvaranjem rute, kakav je slučaj bio i sa postavljanjem ograde na mađarskoj granici, a što je formalno uzrokovalo preusmjeravanje izbjegličkog koridora kroz Hrvatsku i Sloveniju. Čak i ako je koridor formalno privremeno bio legalizovan za masovni migracioni tranzit preko Balkana, njegov cilj nije bio da stvori održiva rješenja i definiše alternativnu dugoročnu migracionu politiku, već da što je prije moguće osigura brži prevoz izbjeglih lica, koji bi im omogućio jednostavniji prelazak granice u sljedeću državu na ruti. Drugim riječima, ovakav tranzit se smatrao izuzetkom i sve zemlje na koje se odnosio takav aranžman su se ujedinile u svojim pokušajima da ponovo uspostave kontrolu nad svojim granicama i konačno formalno zatvore ovaj koridor.[25]

Ubrzo je za zemlje Evropske unije donijet plan o prihvatu izbjeglica — migranata sa precizno utvrđenim kvotama. Jedan od razloga za takvu odluku jeste i objavljivanje šokantne fotografije tijela sirijskog dječaka na turskoj plaži. Osim gradnje prihvatilišta (Njemačka 150.000 + 300.000 lokalne zajednice),[26] za svaku osobu koju prihvate, dobiće po 6.000 eura iz EU fondova, ali će isto toliko morati i da plate za svaku osobu manje od prihvata propisane kvote.[27]

Po pravilu, razvijenije zemlje sa velikim brojem stanovnika imaju potrebu za većim stepenom rasta stanovnika, kako bi obezbijedile potrebnu radnu snagu na svojim tržištima i kako bi se podigli razvojni kapaciteti što je više moguće, kao što je to bio slučaj sa uvozom radnika u Njemačku poslije Drugog svjetskog rata. Njemačka je i sada najveći pojedinačni primalac individualnih zahtjeva za dobijanje azila na globalnom nivou. Kancelarka Merkel se smatra simbolom zaštite izbjeglica[28], ali sa druge strane, istovremeno upozorava da je infiltracija terorista u migracione tokove provjeren podatak i nesporna činjenica.

U službenom glasilu Islamske Države, teroristi su 2015. godine snažno zaprijetili određenim diplomatama zapadnih zemalja da će napasti njihove ambasade na Zapadnom Balkanu.

Hapšenje pet terorista članova ISIS-a, koji su doputovali u okviru izbjegličkog karavana, preduprijedilo je trovanje vodovoda u makedonskom pograničnom gradiću Budovcu i predstavlja samo jedan od niz primjera koji opravdavaju tvrdnju njemačke kancelarke.

---

[25] Ibid, str. 61.

[26] Euractiv. com, La Tribune, 10. 09. 2015. http://www.euractiv.rs/eu-prioriteti/9118-zato-je-merkelova-velikoduna-prema-izbeglicama-

[27] Western Balkans Quarterly, Quarter 2, April–June 2016, unos na: https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/WB_Q2_2016.pdf.

[28] Vidjeti fusnotu 22.

Mapa 2: Namjeravane destinacije intervjuisanih grupa migranata, decembar 2015 — juni 2016.[*]

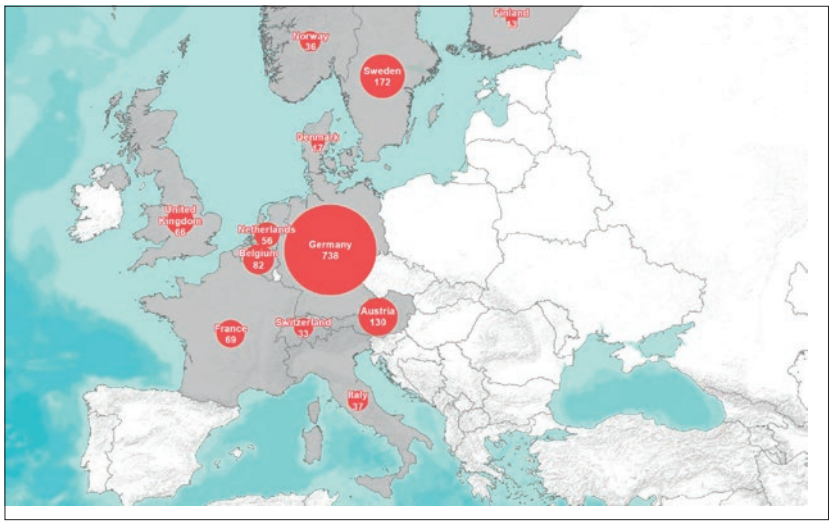

[*] Vidjeti fusnotu 13., p. 18.

Nema dileme da i u godinama koje dolaze treba očekivati nastavak migracionih pritisaka na Evropu, a u tranzitnom smislu, posebno na njen jugoistočni dio, naročito region Zapadnog Balkana, s obzirom na to da je sa današnje tačke gledišta, potpuno izvjesna dugoročna nestabilnost regiona Bliskog i Srednjeg istoka i sjevera Afrike.

Prema određenim podacima, danas u svijetu postoji više od milijardu migranata, što znači nešto manje od 1/5, a svake decenije se njihovo učešće u svjetskoj populaciji rapidno povećava, uz procjenu da će se takav trend i u buduće nastaviti.[29]

Brojne urađene analize i pokazatelji ukazuju na to da će se i u narednom periodu iz navedenih kriznih regiona migranti kretati prema razvijenim i stabilnim djelovima Zapadne Evrope, od kojih će i dalje posebno značajna biti kopnena, odnosno Balkanska ruta.[30]

Tražioci azila u potrazi za svojom obećanom zemljom, danas se često opredjeljuju za tzv. balkansku migracionu rutu. Međutim, kada je riječ o Crnoj Gori, ne postoje tačni podaci o broju tražilaca azila, posebno o broju onih koji su pokušali ili su uspjeli da stignu u ovu zemlju ilegalno. Saznanja o ovim slučajevima obično se mogu dobiti putem medijskih i policijskih akcija. Prema podacima Ministarstva unutrašnjih poslova, od početka 2015. godine, više od 3.300 raseljenih lica tražilo je azil u Crnoj Gori. Zadržao se samo mali broj njih. U 2015. godini formalno se prijavilo za dobijanje azila 1.611 lica, u 2016. svega 335 i u prošloj 2017. godini 849. Od početka 2018.

[29] Vidjeti: E. Graham and N. Jeffrey: *The Penguin Dictionary of International Relations*, Penguin Books, London, 1998, p. 242.

[30] Vidjeti: oko predviđanja o prilikama u regionu Bliskog istoka i sjeverne Afrike: *Global Strategic Trends — Out to 2045*, Fifth Edition, Ministry of Defense, UK, 2015, pp. 125–131.

godine, prema podacima Uprave za zbrinjavanje izbjeglica, taj broj se povećao i do sada ima 600 raseljenih lica koja su formalno zatražila azil. Inače, od januara 2007. godine, nakon što je uspostavljen sistem azila, više od 11 hiljada lica se formalno prijavilo da ostane u Crnoj Gori. Ipak, za većinu njih, Crna Gora je samo tranzitna zemlja i nakon nekoliko provedenih dana, najveći broj njih je napušta i nastavlja put prema Zapadnoj Evropi.[31]

Austrijska Vlada je stoga donijela novi i strožiji zakon o azilu, koji između ostalog propisuje oduzimanje novca i mobilnih telefona izbjeglicama, kako bi se pokrili administrativni troškovi kod procesuiranja njihovih zahtjeva. Francuska, takođe propisuje rigoroznije zakonske uslove za dobijanje azila, koji obeshrabruju azilante i sprječavaju sistemske zloupotrebe. Činjenica je da su ove zemlje, kao i Njemačka i Švedska, nesrazmjerno pogođene velikim brojem tražitelja azila. Zato Evropska unija smatra da je to zajednički problem, koji se ne rješava na nacionalnom nivou, već da je neophodna koordinacija na nivou EU. Sa druge strane, Evropska komisija zagovara mjere koje imaju za cilj efikasniju deportaciju lica koja nijesu dobila azil, upravo zbog nedjelotvornosti država članica. U takvoj situaciji EU smatra da bi vraćanje onih osoba koje nemaju pravo na azil, išlo u prilog licima kojima je takva zaštita stvarno potrebna... Isto tako, prema međunarodnim propisima, država ima pravo izbjeglice vratiti u susjednu državu iz koje su došli, ako uspije to da dokaže i ako im tamo život nije bio ugrožen zbog političkih razloga. Kako bi se izbjegla takva ping-pong igra sa izbjeglicama, upravo je potrebna zajednička politika EU u ovoj oblasti. Očigledno je da u Evropskoj uniji tema migracija nije samo dio predizbornih platformi krajnje desnice, već sve više i vodećih političkih stranaka. Populističkim mjerama na nacinalnom nivou ne rješava se ovaj problem, smatra Palokaj.[32]

Negativni efekti ilegalnih migracija u Evropi su multiplikativni. Tako se njemačka kancelarka Angela Merkel u intervjuu datom izraelskoj televiziji osvrnula na porast antisemitizma na starom kontinentu, posebno u Njemačkoj. „Sada se susrijećemo sa novim fenomenom, izbjeglice arapskog porijekla sa sobom su u našu zemlju donijele drugu vrstu antisemitizma", objašnjava Merkel, osvrćući se na slučaj napada dvadesetogodišnjeg Palestinca na mladog Jevreja, koji je u velikom izbjegličkom talasu došao u Njemačku 2015. godine. Radikalna desnica, upravo čeka takve slučajeve da joj to spočita i saopšti, kako je otvarajući vrata muslimanima dovela u pitanje „judeohrišćansku tradiciju". To je ujedno i omiljena sintagma još jednog „branioca Evrope", mađarskog premijera Viktora Orbana... Porastu antisemitizma

[31] Vidjeti: Pobjeda, http://beta.arhiva.me/naslov-prikaz/5636877/Z2QMEJhAKkh9hiGkfV0CbnIX, Podgorica, 18. April 2018.

[32] Palokaj, A., *Populistički pristup politici azila nije rješenje*, Jutarnji list, Zagreb, 24. 4. 2018.

pripomogli su prvenstveno rastuća ravnodušnost društva i suptilan antisemitizam u političkom centru, ističe Merkel.[33]

Argument koji podupire ovakva predviđanja sadržan je i u upozorenju predsjednika Evropske komisije Žan Klod Junkera, da talasi migranata neće prestati sve dok se ne zaustavi rat u Siriji i teror u Libiji, naglašavajući da će značajna finansijska sredstva biti opredijeljena za agenciju FRONTEX, zaduženu za operativni nadzor spoljnih granica EU.[34]

Aktivnosti UNHCR-a

U okviru svojih predviđanja, UNHCR upućuje poruku u kojoj se navodi da, čak i kad bi sve izbjeglice odlučile da trajno ostanu da žive u Evropi, ne bi se dogodilo ništa dramatično, niti bi Evropa tako demografski uvećana, postala pretežno muslimanska zemlja.

UNHCR ipak ostaje zabrinut zbog konzistentnih povratnih izvještaja, koji uključuju čestu primjenu nasilja od strane državnih organa u pojedinim zemaljama, što može izgledati kao kršenje zabrane masovnog protjerivanja, u skladu sa propisanom procedurom i standardima. U julu 2016. godine UNHCR je izrazio zabrinutost zbog preduzetih mjera i upotrebe nasilja od strane državnih organa Mađarske. Isto tako, pritisci su redovno prijavljivani i iz bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, gdje je većina onih koji su kratkoročno zadržani u ovoj Republici bila kasnije puštena i vratila se u Grčku, zajedno sa povratnicima iz Srbije u BJR Makedoniju i Bugarsku, kao i oni koji su potisnuti od strane Hrvatske i bili vraćeni u Srbiju... U niz primjera iz regiona, UNHCR je dobijao račune za plaćanje od lica koja su tražila međunarodnu zaštitu i kojima je bio onemogućen pristup procedurama dobijanja azila, pa su stoga bila vraćena nazad. Ove mjere su obuhvatale porodice i lica sa posebnim potrebama, uključujući i djecu koja nijesu imala pratnju. U pojedinim slučajevima, kako se navodi, tokom zime, granične vlasti su prisiljavale izbjeglice i migrante da skinu svu svoju toplu odjeću i tako bivale vraćene nazad preko granice, uprkos hladnim vremenskim uslovima. Istovremeno, mnoge izbjeglice i migranti su izvijestili o zlostavljanju od strane krijumčara, koji su ih rutinski zadržavali i ucjenjivali u pojedinim mjestima na sjeveru BJR Makedonije, a slične stvari su se povremeno dešavale i u Beogradu, Prištini i Sofiji.

---

[33] Vidjeti: Trkanjec, Ž., *Tko pripomaže rastu antisemitizma u Europi? Izbjeglice, muslimani ili ipak ravnodušnost društva i političara?*, Jutarnji list, Zagreb, 24. 4. 2018.

[34] FRONTEKS pomaže zemljama EU i pridruženim zemljama Šengenu da upravljaju svojim spoljnim granicama. Takođe pomaže u usklađivanju graničnih kontrola širom EU. Agencija olakšava saradnju između graničnih vlasti u svakoj zemlji EU, pružajući tehničku podršku i stručnost. Osnovana je u Varšavi, 2004. godine. Budžet 250 mil. Eura. https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_en, 20. 08. 2017.

Oni koji nijesu koristili usluge krijumčara, prijavljivali su da su bili kidnapovani od strane tih istih švercerskih grupa. Kao sastavni dio pokušaja ucjene, krijumčari su, kako se navodi, često koristilili fizičko i seksualno nasilje i mučenje, zadržavajući migrante po nekoliko dana mimo njihove volje, kako bi od njih dobili dodatna sredstva, iznad iznosa koji je ranije bio dogovoren.

Na osnovu raspoloživih dokumenata UNHCR, moglo bi se zaključiti da su izbjegla lica kojima je bila potrebna međunarodna zaštita nastavila da traže sigurnost u Evropi i u 2017. godini i dalje, bez obzira na nametnute razne vrste ograničenja, uključujući nedobijanje namirnica i druge oblike zlostavljanja na granicama, sa ciljem da se smanji njihov broj. Da bi se spriječio dalji gubitak života i ublažio rizik za one koji traže sigurnost u Evropi, od kojih neki već imaju supružnike ili druge članove porodice na starom kontinentu, evropske države moraju proširiti mogućnosti za njihove bezbjednije puteve. To uključuje potrebu preseljenja, efektivne porodične aranžmane koji pomažu spajanju porodice, privatna sponzorstva, radne i studijske vize i druge komplementarne načine za obezbjeđenje migracione zaštite... Za lica koja su već stigla u neku od država članica EU, UNHCR poziva na prioritizaciju okupljanja porodica za osobe kojima su članovi porodice raseljeni negdje drugo u zemljama EU, zatim ubrzano i pojednostavljeno propisivanje procedure dobijanja azila, zajednički pristup UASC-u (djeca bez pratnje i djeca odvojena od porodice), i povećanje podrške za integraciju, kako bi se smanjio podsticaj za njihovo nelegalno kretanje. Konačno, UNHCR poziva države članice EU i druge evropske zemlje na zaustavljanje dosadašnje prakse duž primarnih tranzitnih graničnih ruta, koja nije u skladu sa međunarodnim i evropskim propisima, uključujući razne vrste pritisaka, odbijanje pristupa procedurama dobijanja azila i upotrebu nasilja od strane predstavnika vlasti, te umjesto toga identifikovanim licima obezbjeđivanje potrebne zaštite, uz pomoć graničnih organa vlasti zaduženih za sprovođenje propisa.[35]

„Prisiljavanje djece da daju otiske prstiju i fotografiju lica, nikad neće biti prihvaćeno" i predstavlja dio zajedničke izjave, potpisane u Briselu 28. februara 2018. godine, u kojoj se navodi da:

„Mi, dolje potpisani predstavnici civilnog društva i organizacija UN zabrinuti smo zbog prijedloga koji se sada stavlja na razmatranje, kao dio projekta tekuće reforme zajedničkog evropskog sistema azila, kojim bi se omogućilo korištenje prinude za preuzimanje otisaka prstiju i fotografisanje lica djece."[36]

---

[35] Vidjeti fusnotu 29, p. 9.

[36] Signatories: UNHCR, UNICEF, OHCHR Regional Office for Europe, IOM, Save the Children, Missing Children Europe, Terre des Hommes, World Vision, Caritas Europe, Danish Refugee Council, International Commission of Jurists, PICUM, Child Focus, Act Alliance, CIRE, CNCD-11. 11. 11, Flemish Refugee Action, Kopin, The Smile of the Child, CIRE, European Evangelical Alliance, Centre for Missing and Exploited Children, Astra.

„Zabrinuti smo i da evropske institucije aktivno razmatraju dozvoljavanje nacionalnim vlastima da koriste sredstva prinude, kako bi dobili otiske prstiju i slike lica djece. Tvrdnja da dobijanje biometrijskih podataka prinudom je neophodno, kako bi se djeca zaštitila od nestajanja, eksploatacije ili stavljanja van zakona, je pogrešna. Dalje se navodi da identifikacija i registracija djece prioritetno doprinosi njihovoj zaštiti, kako unutar, tako i izvan granica EU. To mora biti činjeno sa posebnim osjećajem za dijete, na način koji ga štiti i u najboljem njegovom interesu, te da treba primarno takve stvari razmatrati u skladu sa članom 3. Konvencije o pravima djeteta (CRC). Slažemo sa mišljenjem Evropske agencije za temeljna ljudska prava i uputstvom Komiteta UN-a za prava deteta, koja govore da prikupljanje i korišćenje podataka o djeci može biti opravdano, samo ako jasno ima za cilj zaštitu djece. Međutim, čak i kada se to radi u cilju zaštite djece, njihovo prisiljavanje na bilo koji način ili oblik u kontekstu procedura povezanih sa migracijama, predstavlja kršenje osnovnih prava djeteta, koja države članice EU poštuju, podržavaju i kojima su posvećene... Hitno pozivamo Vijeće Evropske unije, Evropski parlament i Evropsku komisiju da oslobodi svu djecu, bez obzira na njihovu starost, od svih oblika prisile u okviru EURODAC (baza podataka putem otiska prsta za identifikaciju tržioca azila u EU, koji su ilegalno prešli granicu) regulative, uz punu primjenu Konvencije UN o pravima djeteta."

Migraciona kretanja iz i preko Zapadnog Balkana

Zapadnobalkanska ruta je relevantna za dvije kategorije migranata, a sa jedne strane su migranti iz zemalja Zapadnog Balkana koji traže da pređu u EU. Činjenica da mnogi građani zemalja Zapadnog Balkana, koji migriraju u EU (ili negdje drugo) u potrazi za boljim životom, postao je demografski problem. Oko jedna trećina rođenih u Bosni i Hercegovini, ali i u Albaniji sada živi u inostranstvu. Mladi ljudi u tim zemljama često su frustrirani nedostatkom mogućnosti i ekonomskim problemima. Ipak, ovaj oblik regionalnih migracija nije bio u fokusu migracione krize, koji je više bio usmjeren prema migrantima koji su kopnom ili morem dolazili iz Turske u Grčku, a zatim nastavljali rutom preko Zapadnog Balkana, sa ciljem ulaska u Šengen zonu. Najčešće je ta ruta vodila preko Makedonije, Srbije u Mađarsku, a zatim dalje pretežno u Austriju, Njemačku i Švedsku. Rjeđe je korišćena ruta koja je vodila od Srbije prema Bugarskoj i drugim državama, članicama EU. Početkom 2016. okončan je talas odlazaka iz zemalja Zapadnog Balkana u Evropsku uniju. Samo osobama avganistanskog, sirijskog i iračkog porijekla, bilo je dopušteno da nastave dalje u pravcu sjevera. Nakon stupanja na snagu Sporazuma

između EU i Turske u martu 2016. godine, tranzit zapadnobalkanskom rutom više nije bio moguć.[37]

Bez obzira što je svaka zemlja duž zapadnobalkanske rute bila pojedinačno pogođena, izbjeglička kriza je dramatično uticala na odnose među njima. Već na samom početku, kriza je povećala strahove da će nedostatak saradnje opterećivati odnose između susjeda. Region, u cjelini, nastavio je da se bori sa nasljeđem iz devedesetih godina. Štaviše, u otvorenim bilatelarnim pitanjima primijetan je zajednički nedostatak povjerenja i brojni izazovi u vezi sa unutrašnjim ekonomskim razvojem i poboljšanjem demokratskih standarda. Od četiri zemlje, Slovenija je član Šengenske zone, Slovenija i Hrvatska su članice EU, dok su Srbija i Makedonija zemlje kandidati za članstvo. Ovaj disparitet statusa je zasigurno imao uticaj na kreiranje politike. Ipak, uprkos ovim razlikama, najvažniji faktor koji je uticao na njihove odnose, bio je geografska udaljenost od kriznog područja. Ukratko, sve su ove zemlje bile u istoj situaciji, stotine hiljada izbjeglica je prelazilo njihovom teritorijom i išlo dalje ka zapadnoj Evropi. Nije posebno statistički značajan broj izbjeglica koje su namjeravale da ostanu bilo gdje na njihovoj teritoriji, EU ili ništa, a takođe, nijedna od ovih zemalja zapravo nije željela da migranti ostanu u njoj.[38]

Prema objavljenim podacima Agencije FRONTEKS, zadužene za nadzor granica EU, 764.000 izbjeglica i tražilaca azila iz Sirije, Avganistana i Iraka, na putu od Egejskih ostrva, rutom preko Makedonije i Srbije, došli su 2015. godine u Njemačku i druge razvijene djelove Zapadne Evrope. Interesantno je upoređenje sa 43.360 izbjegličkih putovanja u 2014. godini, 19.950 u 2013. i samo 6.390 u 2012. godini. Balkan je tako postao ulazna kapija Evrope... Na kraju, pritisak za zatvaranje Balkanskog puta je snažno dolazio i od određenih članica Evropske unije. Ne prihvatajući „Vilkommenskultur" (kulturu dobrodošlice) kancelarke Merkel, Mađarska i Austrija su odlučile da preuzmu kontrolu u svoje ruke. Od septembra 2015, Mađarska je gradila zid duž svojih južnih granica i oktobra 2016. zvanično proglasila koridor koji dolazi od Srbije blokiranim. Ovakva odluka mađarske Vlade je pokrenula domino efekat širom Balkana... Sastanci u Beču takođe su bili dio strategije da se izvrši pritisak na Angelu Merkel i Evropsku komisiju, tokom pregovora o postizanju Sporazuma o migrantima sa Turskom, kako bi se osigurala zaštita u slučaju njihovog neuspjeha... Stoga, bez dileme, pristupanje zemalja Zapadnog Balkana EU predstavlja njihov vitalan nacionalni interes. Dogovor sa Turskom, uz sve njegove mane, jeste važan korak u tom pravcu. Međutim, ako ipak novi talas sa stotinama hiljada tražilaca azila krene prema Evropskoj uniji i države članice počnu da budu ponovo

[37] Trauner, F.; Neelsen, Stella, *The Impact of the Migration Crisis on Political Dynamics in the Western Balkans,* Mediterranean Yearbook, 2017, p. 180.

[38] Senada Šelo Šabić, Sonja Borić, *At the Gate of Europe: A Report on Refugees on the Western Balkan Route,* Friedrich Ebert Stiftung, Zagreb, 2016, p. 17.

divergentne u tom pogledu, Balkan će još jednom biti izložen teškim nedaćama velikog izbjegličkog vala.[39]

Ukoliko se u doglednoj budućnosti reaktivira Balkanska ruta, vrlo vjerovatno, prema nizu konkretnih indikatora, EU će to moći riješiti, samo ako koordinacijski mehanizmi između EU i ne EU članica budu funkcionisali, sa pojačanim fokusom i konkretnom podrškom mogućnosti registracije lica i njihovom prihvatu na terenu, investiranjem u resurse, pri tom omogućavajući FRONTEKSU da se direktno angažuje u ovim tranzitnim zemljama. Što se tiče interne dimenzije, problem migracija sa Zapadnog Balkana može se riješiti, samo ako EU konkretno bude pomagala ovim zemljama da postanu pristojna mjesta za život — kroz kredibilan proces pridruživanja, investicije i ukupnu ekonomsku modernizaciju njihovih društava, koja generiše zapošljavanje — sa snažnom vjerom da samo takav pristup bi mogao donijeti razvoj i trajan mir u regionu, sa potpunom sviješću o činjenici da je Zapadni Balkan i dalje „crna rupa" Evrope, živa predstava najgorih noćnih mora i *bure baruta,* kako u nedavnoj prošlosti, tako i budućnosti. Čak, iako to izgleda čudno, nedavno postignuti Sporazum o migrantima između EU i Turske, bi se mogao koristiti kao sredstvo za bolje povezivanje Balkana i Evrope.[40]

Svjetski lideri će se 2018. godine okupiti u UN, kako bi se sporazumjeli o pravičnom načinu upravljanja globalnom izbjegličkom krizom. Sporazum, koji će nositi naziv *Globalni sporazum za izbjeglice*, svjedočit će o podjeli odgovornosti, gdje svi djelovi društava u njihovim zemljama ostaju da zajedno sa izbjeglim licima daju svoj pošteni udio i doprinesu da umjesto napuštanja pojedinih zemalja, zajedno snose teret njihovog potencijalnog masovnog prisilnog raseljavanja.[41]

Procijenjeno je da je, samo tokom 2015. godine, 1,5 miliona ljudi, od kojih su većina njih izbjeglice iz Sirije, prošlo balkanskom rutom put od Grčke do Zapadne Evrope. Prolasci ovom, nekada marginalnom rutom, zbog ilegalnog ulaska izbjeglica i migranata u EU, doveli su do kolapsa vanjskih granica EU na Egejskom moru i pretvorili se u problem dugogodišnje nedostatne zajedničke politike Evropske unije o azilu, koja je imala nesrazmjerno teškog uticaja na države — njene članice sa juga, dovodeći do potpune krize. Ovakvu krizu je u suštini proizvela sama EU i ona je svakako mogla biti izbjegnuta da je postojalo potrebne političke volje. Isto tako, da je međunarodna zajednica u cjelosti finansirala plan UNHCR-a za rješavanje problema izbjeglica u Siriji, a ne samo obezbjeđivala 35% traženog budžeta u 2015. godini, te da je nekoliko država članica EU bilo voljno preuzeti 200–300.000 Sirijaca iz Turske, Libana i Jordana, EU se

---

[39] Bechev, Dimitar, *Europe's Refugee Crisis and the Balkans*, June 2016, p. 2–7.

[40] Benedetti, Ezio, *The Balkan Route of Illegal Migration and the Role of EU in Facing this Emergency: a Stimulus or a Brake for Enlargement?*, 2016, p. 58–59.

[41] Vidjeti: http://www.unhcr.org/withrefugees/petition/

najvjerovatnije ne bi suočila sa značajno povećanim brojem tražilaca azila u 2015. u odnosu na prethodne godine.[42]

Evropska izbjeglička kriza predstavlja ozbiljan izazov za EU, koja inače nema rješenja za brz unutrašnji oporavak i dolazi zajedno sa opterećenjima i troškovima, kao i sa benefitima i ne predstavlja egzistencijalnu prijetnju Evropskoj uniji ili njenim zemljama članicama. Upravljanje je dobro samo ako se zajednički upravlja. Sa druge strane, kriza EU je u suštini mnogo dublja i zaista je egzistencijalna, te se njoj treba hitno posvetiti, posebno imajući u vidu ishod britanskog glasanja na referendumu o napuštanju EU 23. juna 2017-e godine. Njemačka kancelarka Merkel i ostali lideri EU trebaju brzo sprovesti izjašnjavanje o britanskom referendumu i inicirati hitnu javnu raspravu o reformi Evropske unije. Ova debata, osim što bi se bavila socijalno-ekonomskim pitanjima koja su proizašla iz krize eurozone, na sistematičan i otvoren način, prvenstveno bi trebala imati za cilj ponovnu afirmaciju Unije kao zajednice država, zasnovane na zajedničkim liberalnodemokratskim vrijednostima.[43]

* * *

Na osnovu izloženog, može se nesumnjivo zaključiti da jedan od najvećih izazova sa kojim se Evropa suočila od Drugog svjetskog rata do danas, predstavlja nekontrolisani priliv ilegalnih migranata i izbjeglica iz ratom zahvaćenih područja Sirije i drugih zemalja Bliskog istoka i sjevera Afrike, koji je u tranzitu uzrokovao ne male posljedice za, ionako već prilično opterećena društva u zemljama Zapadnog Balkana.

Literatura

Bechev, D., *Europe's Refugee Crisis and the Balkans*, June 2016.

Benedetti, E., *The Balkan Route of Illegal Migration and the Role of EU in Facing this Emergency: a Stimulus or a Brake for Enlargement?,* 2016.

Bešker, I., *Rim se dogovorio s libijskim plemenima da zaustave izbjeglice*, Jutarnji list, Zagreb, 3. april 2017.

Beznec, B., Speer, M., Stojić Mitrović, M., *Governing the Balkan Route: Macedonia, Serbia and the European Border Regime,* Beograd, 2016.

Blagojević, D., Beta, EurActiv. rs*, Balkanske zemlje neće ući u EU bez vladavine ljudskih prava,* 2015., http://www.euractiv.rs/eu-i-zapadni-balkan/9112-balkanske-zemlje-nee-ui-u-eu-bez-vladavine-ljudskih-prava.

[42] Weber, Bodo, *Time for a Plan B: The European Refugee Crisis, the Balkan Route and the EU–Turkey Deal,* A report from Democratization Policy Council, Berlin, September 2016, p. 1.

[43] Ibid., p. 42.

Blagojević, V., Milosavljević, B., MO Republike Srbije, Institut za strategijska istraživanja, *Političko-pravni okvir savremenih migracija u jugoistočnoj Evropi*, Vojno delo, 3/2016.
Boin A., Hart, P., Štern, E., Sundelius, B., *Politika upravljanja krizama*, Službeni glasnik — FB, Beograd, 2010.
Bžežinski, Z., *Velika šahovska tabla*, Romanov B. Luka i CID, Podgorica, 2001.
Chomsky, N., *Intervencije*, Rubikon, Novi Sad, 2009.
CIA, *The World Factbook* 2011, Washington D. C, 2011.
Cocco, E., *Where is the European frontier? The Balkan migration crisis and its impact on relations between the EU and the Western Balkans,* Teramo, Italy, December, 2017.
Cohen, R., Deng, M. F., *Masses in Flight — The Global Crisis of Internal Displacement*, Brookings Institution Press, Washington D. C., 1998.
Čehulić, L, Vukadinović, R., *Politika europskih integracija*, Topical, Zagreb, 2005.
Davutoglu, A., *Principles of Turkish Foreign Policy and Regional Political Structuring*, V: Jeremić, V. (ur.), Horizons no. 1, Beograd, 2014.
Dimitris, K., *The surge of migrants and refugees: cause, origins, and data*, u: Balkan Human Corridor, Columbia University, 2016.
Evans, G., Newnham, J., *Dictionary of International Relations*, Penguin books, London, 1998.
Global Strategic Trends — Out to 2045, Fifth Edition, Ministry of Defense, UK, 2015.
Goldstein, S, Joshua., Pevehouse J, C.: *International Relations — Tenth Edition* 2013–2014 Update, Pearson, New Jersey, USA, 2014.
Konvencija o statusu izbeglica sa Završnim aktom Konferencije opunomoćenika Ujedinjenih nacija o statusu izbeglica i lica bez državljanstva (apatrida), sačinjena u Ženevi 1951. godine, stupila na snagu 1954. godine, Službeni list FNRJ — Međunarodni ugovori, br. 7/60, http://www.unhcr.rs/media/1951RefugeeConventionSer.pdf, 6. 09. 2017.
Kovačević, Ž., *Amerika i raspad Jugoslavije*, IP Filip Višnjić, Beograd, 2007.
Mijalković, S., Žarković, M., *Ilegalne migracije i trgovina ljudima*, Kriminalističko-policijska akademija, Beograd, 2012.
Palokaj, A., *Populistički pristup politici azila nije rješenje*, Jutarnji list, Zagreb, 24. 4. 2018.
Trkanjec, Ž., *Tko pripomaže rastu antisemitizma u Europi? Izbjeglice, muslimani ili ipak ravnodušnost društva i političara?*, Jutarnji list, Zagreb, 24. 4. 2018.
Strategija za integrisano upravljanje migracijama u Crnoj Gori za period 2017–2020 godina sa Akcionim planom za implementaciju strategije za 2017 godinu, MUP Crne Gore, Podgorica, 2016.
Svetska Enciklopedija Mira, Zavod za užbenike i nastavna sredstva, Centar za demokratiju, Gutenbergova galaksija, Beograd, 1999.
Šabić, Š, S., Borić, S., *At the Gate of Europe: A Report on Refugees on the Western Balkan Route,* Friedrich Ebert Stiftung, Zagreb, 2016.
Šofranac, Ž., *Tražioci azila pronalaze svoj put do obećane zemlje*, intervju Pobjeda, http://beta.arhiva.me/naslov-prikaz/5636877/Z2QMEJhAKkh9hiGkfV0CbnIX, Podgorica, 2018.
Todorova, M., *Imaginarni Balkan*, Biblioteka XX vek, Beograd, 1999.
Trauner, F., Neelsen, S., *The Impact of the Migration Crisis on Political Dynamics in the Western Balkans,* Mediterranean Yearbook, 2017.
UNHCR Bureau for Europe, *DESPERATE JOURNEYS — Refugees and migrants entering and crossing Europe via the Mediterranean and Western Balkans routes,* February 2017.

Weber, B., *Time for a Plan B: The European Refugee Crisis, the Balkan Route and the EU–Turkey Deal,* A report from Democratization Policy Council, Berlin, September 2016.
Western Balkans Quarterly, Quarter 2, April-June 2016, https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/WB_Q2_2016.pdf
World Migration Report *2013*, *Migrant Well-being and Development*, Geneva, 2013.
Vučinić, B., *Bezbjednosne integracije Zapadnog Balkana*, CID Podgorica, 2017.

Internet izvori:

Dimitris, A., Brisel*, izjave* 2016 i 2017, https://www.blic.rs/vesti/svet/evropski-komesar-za-migracije-sengenski-sporazum-nije-ugrozen/gxnp87k
Euractiv. com, La Tribune, *Zašto je Merkelova velikodušna prema izbjeglicama*, 10. 09. 2015. http://www.euractiv.rs/eu-prioriteti/9118-zato-je-merkelova-velikoduna-prema-izbeglicama-.
Pobjeda, http://beta.arhiva.me/naslov-prikaz/5636877/Z2QMEJhAKkh9hiGkfV0CbnIX, Podgorica, 18. April 2018.
Švarc, R., Andrejev, A., Georgievski, B., Cani, B., *Balkanska ruta i njeni ogranci,* http://www.dw.com/bs/balkanska-ruta-i-njeni-ogranci/a-19054116

Boro Vučinić

Balkan Aspect of Migration Crisis in Europe

A particular challenge for the European Union was the influx of a large number of refugees who came from various directions, "The Balkan Route" from Turkey, through the Balkans to Western Europe. The largest number of refugees came from Syria, Libya, Iraq, Afghanistan and other war-affected areas. It should be emphasized that even before this wave of migrants in Europe, there was already a widespread view that "excessive immigration", including those from one EU member state to another (internal migration), is a key problem of local economies, that is, the "taking over" jobs from the local population. Unbundling and unwillingness were the basic characteristics of the EU's response to the migrant crisis. In fact, it is difficult to speak of a "European response" since states withdrew unilateral acts and acted individually, turning the EU into a debate club that was unable to deliver resolute and clear decisions in time, let alone implement them in practice.